

UDC 7.067

ARTISTIC ACTIVITY OF ADAM DIDUR IN THE CONTEXT OF WORLD AND DOMESTIC MUSICAL CULTURE

Romaniuk Lesia – Doctor (Candidate) of Art Criticism (Ph.D.), Associate Professor, doctoral student of the Precarpathian National University named after V. Stefanyk, Ivano-Frankivsk

The aim of the article is a consistent coverage of the multifaceted artistic activity of Adam Didur in the context of the world and domestic culture.

Research methodology is based on the use of general methods of cognition: scientific analysis and synthesis, generalization.

Results. Among the outstanding artists, who made substantial contribution to the treasury of the world and local music culture, the figure of Adam Didur, a singer of Polish origin and a native of Galicia, is undoubtedly worth close examination. He was one of the most outstanding opera performers of the XIX–XX centuries, gifted with a phenomenal wide range voice, expressive diction and impeccable vocal technique. The singer performed on leading world stages, including La Scala (Milan) and Metropolitan Opera (New York). At the same time A. Didur actively gave concerts in Galicia, in that way emphasizing his origins and helping to raise the level of vocal and performing culture and to improve the process of professionalization in the field of music. When he reached the pinnacle of vocal skills and success in his career, he took part in opera performances with such outstanding stars of the opera scene as E. Caruso, M. Battistini, F. Chaliapin. N. Melba, A. Patti, M. Zemrich, and in his repertoire there were leading parts in the most outstanding operas of Western European and Russian composers.

Novelty. The scientific novelty of the research is the clarification, expansion and concretization of information about the artistic activity of the singer A. Didur from the standpoint of modern vision.

The practical application of the study is the possibility of using the results in the development of lectures, special courses, curricula and manuals on music history, vocal art history, related arts for regional secondary and higher educational institutions of humanities and arts.

Key words: musical culture, artistic activity, opera performance, vocal education.

Надійшла до редакції 2.10.2020

УДК 930.85(477.82)+94(477) «20» (092)

КУЛЬТУРНО-МОРАЛЬНІ ЦІННОСТІ ЕЛІТИ В ТРАКТУВАННІ В.К. ЛИПІНСЬКОГО

Шостак Віктор Михайлович – кандидат історичних наук, доцент кафедри культурології, Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

<http://orcid.org/0000-0002-4837-9633>

DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.v35i0.360>

victorsh359@ukr.net

Проаналізовано окремі аспекти формування національної еліти та значення цієї верстви для розвитку суспільства. Розглянуто погляди В. Липинського щодо недоліків виборчої системи та її вплив на культурні цінності суспільства. Висвітлюється бачення мислителя сутності поняття аристократії та значення релігії і церкви в духовному поступі суспільства. Простежуються три головні моделі державно-церковних відносин, що відображають морально-культурні уявлення політичної еліти. Наголошується на актуальності поглядів В. Липинського в сучасних умовах українського державотворення.

Ключові слова: культурні цінності, еліта, релігія, церква, особистість, моральні уявлення, українське державотворення.

Постановка проблеми. Питання формування, розвитку і функціонування української національної еліти завжди були актуальними в нашій історії. Всі здобутки і невдачі українського народу у великій мірі пов'язані з діяльністю його провідної верстви, її цінностями і фаховими характеристиками. Проблеми взаємовідносин широких верств суспільства з невеликим прошарком людей, які ухвалюють доленосні рішення залишаються мало усвідомлюваними і недостатньо вивченими. В цьому контексті життєвий шлях В. Липинського, його теоретична спадщина, думки та ідеї мають величезне значення і є актуальними для подальшого соціокультурного розвитку України.

Мета статті – визначити провідні світоглядно-культурні координати В. Липинського щодо функціонування держави та її еліти, порівнюючи минулі і сучасні процеси в українському суспільстві крізь призму його поглядів.

Методологія дослідження ґрунтується на поєднанні філософсько-теоретичних і загальнонаукових методів. Зокрема використані аналітично-історичний метод, синтез і абстрагування,

метод порівняння, систематизації і реконструкції соціокультурних явищ. Головним джерелом для дослідження стала науково-теоретична спадщина В. К. Липинського.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Погляди В. Липинського не стали до останнього часу предметом системного аналізу. Ідеї мислителя епізодично згадувались у засобах масової інформації, газетах і журналах. Серед небагатьох спроб класичного наукового аналізу варто згадати О. Пашкову, яка використовує працю «Листи до братів-хліборобів» для аналізу цінностей еліти в умовах трансформаційного суспільства [5]. С. Опрятний виявляє взаємовідносини еліт у культурних координатах; його висновки багато в чому співзвучні з ідеями В. Липинського, хоча безпосередньо його праці він не згадує [10]. На не громадянськості української еліти наголошує й О. Корнієвський [6]. Відомий український дослідник С. Телешун вбачає в цінностях українського правлячого класу «візантійські» риси. Загальні риси сучасних регіональних правлячих кіл є предметом аналізу К. Богомаза, М. Головатого. С. Вовканича та ін. [1-3]. Для цих науковців притаманний більш політологічний аспект, але їхні висновки виходять на культурологічний рівень узагальнення. Крім цього, безпосередні праці В. Липинського з обраної тематики залишаються поза увагою дослідників. Зокрема це стосується праці «Релігія і церква в історії України». Розлогі цитати з цієї роботи вперше використовуються у запропонованій статті, наукова новизна якої полягає у спробі проаналізувати оригінальні науково-теоретичні висновки В. Липинського щодо взаємовідносин еліти з громадянським суспільством у контексті еволюції українського культурного світу в просторі і часі. Чи не вперше робиться спроба вказати на стратегічне бачення В. Липинським ролі релігії і церкви в соціокультурному розвитку країни та її еліти, прослідковується взаємозв'язок культурного рівня провідної верстви з політичними практиками, актуальними у сучасних умовах України.

Виклад матеріалу дослідження. Для В. Липинського характерне власне бачення функціонування державної влади. Він, спираючись на аналіз загальнонародського і, власне, українського досвіду, визначає світоглядні принципи організації та культурні пріоритети управління країною. Ці орієнтири пронизують усі його наукові здобутки і практичну діяльність. Так, у праці про роль релігії і церкви в історії України автор переконує, що не можна маніпулювати настроями населення у своїх корисливих, вузько партійних інтересах. В. Липинський застерігає українців від зайвої довірливості популярним гаслам і лозунгам. Цілком слушно попереджає, що зовнішню демократичну процедуру і риторику можуть використовувати діячі, інтереси яких далекі від реальних потреб суспільства. Такі висновки він робив, спостерігаючи революційні події 1917–1922 рр. Події новітньої української історії після 1991 р., на жаль, у багатьох випадках підтверджують правдивість його слів. Особливо актуальними виявились ці застереження останнім часом, коли за допомогою засобів масової інформації стало можливим маніпулювати свідомістю мільйонів людей.

В. Липинський зазначав, що він не демократ, бо вважає псевдо народовладний демократичний метод організації громадського життя непродуктивним і згубним для України. Такий спосіб спілкування з громадянами, на думку В. Липинського, спирається на спекуляції найгіршими інстинктами мас і веде, власне, народ до загибелі. Автор зазначає: «люблю народ, але не живу з «народної любові». І не вірю в те, щоб правда і добро ісходили від розпалених агітаторами хвилимих пристрастей випадкової арифметичної більшості, а навпаки вірю в досвід історії людства, який вчить, що всі громадські цінності були завжди сотворені уміючою панувати над своїми та чужими пристрастями, організованою та непохитною в своїх переконаннях меншістю» [7]. Таким чином В. Липинський бачить вади виборчої системи, що спирається на здобуття простої більшості голосів виборців. Така система в певній мірі формує відповідні характеристики потенційної політичної еліти, яку визначає виборець своїм голосуванням. Автор слушно передбачає складності цього процесу. Адже не всі громадяни мають достатній рівень освіти, життєвого досвіду, моральної культури та відповідальності. Часто емоційна природа людини штовхає її на прийняття легких рішень, а політики говорять те, що подобається пересічному громадянину. Не можна применшувати й зрілість і мудрість українців, але В. Липинський у великій мірі правий, коли зазначає, що «люди звичайно хочуть того, що їм подобається, подобається ж звичайно те, що вимагає найменшої праці, найменшої прикраси, найменшого зусилля, то кандидати на ласку самодержавного народу мусять оцих найбільше популярних–найбільше милих для більшості – способів у своїй боротьбі за народну прихильність вживати. Отже, коли мої противники перед народом брешуть, то і я мусів би брехати; коли вони підлещуються до народу, то і я мусів би підлещуватись; коли вони цькують людей проти мене, граючи на їх темноті і на їх злості, заздрості, зажерливості, ненависті – то і я мушу цькувати народ проти них, так само використовуючи його неосвідомленість і граючи на тих самих–найгірших інстинктах. Інакше я конкуренції не видержу; народних голосів, чи то пак популярності, для своїх поглядів не здобуду, і, будучи народолюбцем, стану «ворогом народнім», тільки завдяки більшій зручності моїх противників в обдурюванню цього народу» [7]. По суті, автор додає штрихів до розуміння поразки українців у змаганні з історією протягом багатьох віків. Його критичне ставлення до

народних мас і до вибраних лідерів імponує своєю реальною оцінкою ситуації та намаганням її змінити. Автор пропонує українцям без зайвих образ подивитись на себе у дзеркало, побачити власні вади і раціонально осмислити себе та навколишній світ, свою історію, культурні стереотипи, особливості ментальності. Прикро, але ситуація знову повторюється. Люди обирають політичних лідерів згідно власних уподобань, ті орієнтуються на масові настрої, а потім самі ж розчаровуються в їх діяльності. Недовіра наростає, що призводить до чергової поразки.

Липинський спостерігав це у першій половині ХХ ст. Подібні речі, на жаль, можемо фіксувати і в першому двадцятилітті ХХІ ст. Наші вибори – це, скоріше, уникнення відповідальності, передача власних соціокультурних обов'язків і повноважень іншим людям, бажання помститися попередній владі з боку пересічного виборця. Хтось це розуміє і пропонує «нову політичну еліту», яка більш цікава, молода, креативна.

Телевізор і Інтернет «переконують» у цьому суспільство і через легітимні вибори відбувається чергова зміна еліт. Хоча насправді жодних якісних змін не відбувається, настає нове розчарування.

Сучасні українські науковці називають такий стан дистресовим архетипом. Причина формування дистресових архетипів – професійна невідповідність влади до адекватного управління соціумом. Йде процес імітації пошуку адекватних реакцій на кризу. Елементи такого стану спостерігаємо в українському суспільстві особливо чітко в останній час. На думку О. Донченко та Ю. Романенка «трагедія полягає в тому, що при фактичній зупинці, блокуванні соціального інтелекту триває надходження нової незнайомої інформації, яку неможливо «перетравити» в ситуації пост-революційного хаосу і яка осідає в історичній пам'яті як шум. У такому вигляді вона не стає соціальним досвідом і є фактично безкорисною, зберігається в підвалинах соціетальної психіки як негативне, тяжке враження-переживання» [4; 96].

Це передбачав В. Липинський, коли наголошував, що через такі псевдо вибори до влади приходять меншість, яка не несе жодної політичної відповідальності. Ця відповідальність перекладається нею на народну більшість, завдяки якій новий політичний клас приходять до влади. Обрана політична еліта оглядається на підтримку народу, а той усувається від конкретних дій і сподівається на компетентність нової влади. Вони звинувачують одне одного і система управління стає ще більш неефективною. У концепції В. Липинського – це демократична меншість, «яка править іменем народної більшості і тому не несе за свої діла ніякої відповідальності, бо вся відповідальність тоді перекладається на «суверенний народ», який її вибрав, а вона сама необхідну піддержку і признание більшості здобуває собі тим, що вона до народу облесливо говорить, а не тим, що вона для народу добре робить». Тому автор наголошує, що ефективна діяльність провідної верстви полягає не в «найдемократичнішим» пристосовуванню себе до змінливих і нерозумних примх розпорошеної більшості, а в найбільшій, послідовній і неперервній зусиллю своєї волі, свого розуму, своєї власної «організованості» для вирішення важливих проблем суспільства.

В. Липинський ставить ще одне важливе питання про сутність політичної еліти. Вона повинна бути національною аристократичною верствою, яка бачить українську державу в її історичній еволюції, відчуває свою єдність із народом, знає ефективні засоби для його організації і руху вперед. Народ є єдиним зі своєю провідною верствою, бо довіряє їй і бачить спільні перспективи у власній державності, відчуває культурну єдність із нею. В. Липинський переконаний, що держави здобуваються лише спільним, організованим зусиллям громадян і влади, які однаково думають, діють, мріють. Їх об'єднує велика мета, що потребує великих зусиль духу і повсякденної праці. Мислитель переконаний, що політична еліта «це група людей, що витворює певні культурні, моральні, політичні і цивілізаційні вартості» [7; 130].

В. Липинський, поляк за національністю, своїм життєвим прикладом показав власну прихильність до українській державності. Він досить слушно застерігав українців від згубної ідеї, що головне для людини є матеріальні блага, які можна здобути і без власної держави. Подальші події показали, що така формула в кінцевому підсумку призводить до втрати не тільки державності, але й до повної матеріальної і культурно-духовної деградації. Про це слід пам'ятати сьогоднішнім поколінням українців, щоб трагічні події не повторилися на українських землях через сто років. Досить слушно С. Опрятний нагадує висновки авторитетних зарубіжних дослідників щодо політичної культури. Для Г. Алмонда, Д. Дівайна, Л. Дітмера та інших – це вся сукупність духовних явищ і символів [10; 92].

У цьому контексті цікавими є думки В. Липинського щодо ролі і значення релігії та церкви, які виконують найважливішу культурно змістовну функцію в житті суспільства. З однієї сторони він зазначає, що питання розвитку церковних структур не терплять некомпетентного втручання із зовні. Мислитель переконаний, що політики не можуть визначати статус тієї чи іншої церкви, вказувати на духовно-релігійні пріоритети в діяльності тієї чи іншої конфесії. Складається враження, що автор виступає за широку автономію служителів церкви, надання їм повної свободи дій. Однак ця свобода передбачає відповідний рівень усвідомлення себе і суспільства в координатах ефективної української

держави. Тобто діяльність церкви вмонтована в інтереси удосконалення громадянського суспільства. Таким чином церква стає потужним інститутом виховання морально і соціально відповідального громадянина. Такий громадянин головними для себе бачить вищі духовні цінності, а не швидкоплинні спокуси матеріального життя. Утворюється єдине ціннісне розуміння призначення людини і влади перед вищими смисложиттєвими сенсами. Звідси якісно нова парадигма ставлення до своїх практичних дій. В такій системі місця для соціальної демагогії і низьких інстинктів юрби, про які попереджав В. Липинський, стає все менше. Як результат – принципово нове розуміння призначення політичної еліти, яка проходить через прискіпливу оцінку громадян і несе з ними солідарну відповідальність за свої дії. Думки волинського аристократа перегукуються з теорією Конфуція, який попереджав: для того, щоб розраховувати на право управляти, необхідно навчитися дотримуватися моральних норм [10; 92].

Саме це мав на увазі В. Липинський, коли розумів ефективну діяльність органів державної влади. Він закликав розрізнити справжню політичну діяльність і її імітацію через безкінечні обговорення, безглузді дискусії, намагання замінити конкретні дії агітаційними промовами та яскравими шоу. Тобто справжня політика для В. Липинського – це глибока теорія і доцільні засоби діяльності державної влади. Тому він попереджав читача: «коли говоритиму про «політику», то розумітиму під цим словом не газетну, вічеву чи парламентарну партійну лайку та бійку, а науку і штуку будування та зберігання держав, науку і штуку способів державної організації громадського життя. І коли говоритиму про релігію, то розумітиму під цим словом всяку – виразною догмою окреслену, певним ритуалом виявлену і окремою духовною організацією репрезентовану – громадську віру в Вищі Сили, послух яким і виконання їх законів єсть потребою і обов'язком людей, що до даної релігії належать» [7]. У сучасних умовах «питання про цінності стає особливо саме за умов трансформації суспільства. Глобальні зміни спричиняють потужні трансформації культурних основ функціонування суспільства – життєвих настанов, цінностей політичних та ідеологічних уподобань, ставлення до моралі та традицій тощо» [5; 26].

Отже, призначення церкви – 1) вироблення досконалих богословських і теологічних концепцій, що відповідають вимогам часу і суспільства; 2) досконала система культів і ритуалів, які передбачають прилучення до духовного єднання віруючих та їхню співпричетність до сакральних вічних істин; 3) виховання у громадян розуміння дії Вищих Сил в суспільстві та потреби бути і діяти згідно духовних законів, що розгортаються в суспільстві через усвідомлення своїх обов'язків окремою людиною у своїй повсякденній практичній діяльності.

В. Липинський бачив три моделі взаємовідносин державної влади з церковно-релігійними структурами. Ці відносини і саме сприйняття церкви у великій мірі визначаються рівнем інтелектуального і культурно-духовного розвитку правлячих кіл. Перший варіант розвитку подій – повна концентрація влади в руках державних чиновників. Жодних компромісів бути не може, церква стає частиною державного апарату і виконує всі вказівки існуючої влади. Правляча еліта зосереджує в своїх структурах всю повноту світської і духовної компетенції. На думку В. Липинського, в такій системі відбувається заміна звичних понять і уявлень. Правляча верхівка перетворюється на своєрідну касту недоторканих духовних авторитетів, які знають абсолютну правду і істину. Лише ці люди перебувають у містичному єднанні з вищими силами і ведуть народ до всеосяжного щастя. Тому їм дозволяється все, в тому числі і право знищувати ворогів, які заважають всенародному руху до царства справедливості і свободи. Створюється своєрідна релігія з відповідними кльотами святих вождів і принесенням жертв в умовах загальної істерії. Великі репресії виправдовуються великими цілями і величними завданнями. Тобто «державна влада світська єсть разом з тим і найвищою владою духовною. Меч та ідея сполучені тут в одних руках... правляча організуюча верства складається з елементів войовничих, але таких, які не належать до якогось матеріально продукуючого класу, які не беруть персонально участі в продукції, не творять нових матеріальних цінностей... така правляча войовнича меншість здобуває собі авторитет тим, що вона репрезентує не тільки силу людську, матеріальну, але й силу надлюдську, духовну» [7]. В.Липинський описував подібний приклад в умовах більшовицької Росії: «горстка більшовиків править багатомільонною Росією не тому, що вони єсть «найчистішими» представниками соціалістичної віри. Ніхто не визнає авторитету більшовиків, як найкращих хліборобів чи найкращих промисловців і не для цього вони в очах «народу» потрібні. Весь їх авторитет, вся їх потрібність держиться на цьому, що вони своїм виконанням всемогутчих та єдино істинних «наукових законів» соціалістичної віри мають ущасливити людскість. І хто в Росії не вірить в таку надприродну силу більшовицьку і хто відважується про це голосно говорити, того більшовицька держава при допомозі своєї поліції, своєї світської сили, переслідує і замикає в «чрезвычайку». При такому способі організації державного життя, влада світська і влада духовна, держава і церква, поліція і духовенство нероздільні і нерозлучні. Так, зрештою, буває в багатьох інших державах – з тією одночасною великою різницею, що ті колишні держави використовували для своїх світських, матеріальних цілей ту чи іншу, але людям

вроджену, стихійну ірраціональну віру в Бога, містицизм релігійний, а держава більшовицька використовує містицизм матеріалістичний, дуже подібний до містицизму магії» [7].

Таким чином В. Липинський узагальнював світовий досвід державно-церковних відносин. Особливо вдало він змальовував специфіку більшовицької Росії, яка в багатьох елементах продовжується в Росії XXI ст. Тільки ідея всесвітньої більшовицької революції замінюється гаслами «русского мира», а «закони соціалістичної віри» перетворюються на «истинную православную духовность и скрепы». Російська влада популяризує містичну віру в особливий євразійський шлях, який вимагає фанатичної підтримки громадян, агресивності і нових військових завоювань. Ну і, звичайно, – постійна боротьба з внутрішніми і зовнішніми ворогами, які хочуть забрати в росіян віру в святого царя-визволителя всіх пригноблених російськомовних мешканців в усіх куточках світу. Як наслідок – абсолютна влада силових структур, яким дозволяється все, і виправдовується якоюсь незрозумілою псевдо-сакральною доцільністю та освячується вищою владою.

В Україні спроби створення правлячої войовничої меншості отримують спротив громадянського суспільства. Хоча і ефективна система державного управління не створена. А церковні інститути не стали морально-духовною альтернативою світській владі. Багатьом представникам української політичної еліти вигідніше «гратися» в політику, ніж працювати в ній в державних інтересах. Спостерігається духовна солідарність як правлячої верхівки, так і основної маси суспільства. Система цінностей влади сама визначає політичні параметри державного життя [5; 27].

Суть наступної концепції державно-церковних відносин, на думку В. Липинського, полягає у тому, що держава відмовляється визнавати церкву повноцінним суб'єктом життя країни. Релігійні-моральні почуття вважаються досить відносними і релятивними. Питання духовності залишаються приватною справою, в яку світська влада не повинна втручатися. Тому політики відмовляються від допомоги церкви, бо переконані, що для регулювання життя держави достатньо ефективних світських законів і правильних дій чиновників від влади. На думку мислителя «місце релігії, церкви і духовенства в таких державах займає «наука», преса та партійна інтелігенція, яка репрезентує не одну громадську віру, а тисячі різних «вір», що завзято між собою конкурують і б'ються за «народню більшість». Релігія в цьому методі організації державного життя відіграє роллю таку саму, як всяке інше «переконання», як всяка інша світська віра. Коли хтось думає, що в «народні вибранці» вискочити і собі на життя заробити легше при допомозі пропаганди якоїсь нової релігії і нової церкви, ніж при допомозі торгівлі, чи біржевої спекуляції, ніхто йому не забороняє таку «нову церкву» закладати і самого себе в ній «папою» проголосити. При такому способі організації громадського життя, опертому на «вільній конкуренції», все зводиться до сприту в інтересах. І вільно кожному робити свій інтерес, чи на партійних програмах, чи на торгівлі, чи на боксі, чи на релігії так, як він вважає для себе найкращим – при чім, розуміється, цей інтерес вільно робити чесно і не чесно, бо поняття про мораль, які звичайно нормує церква і релігія, тут це діло «приватної совісті кожного» [7]. Липинський немов описує короткими тезами сьогоденню українську дійсність. Коли, прикриваючись гаслами свободи і вільної конкуренції, процвітають шахраї від політики, бізнесу, освіти, культури і духовності. Відбувається те, про що попереджала відома українська письменниця і громадський діяч М. Матіос, а саме «тихий, але послідовний демонтаж декоративної держави в обгортці нібито інтенсивної побудови її різноманітних інституцій, під прикриттям густого туману тотальної неправди, продукуюваної всіма можливими зомбувальними каналами дезінформації» [9; 312].

В. Липинський зазначав, що в такій системі культивується певний тип особистості, який дослідник називав спекулянт. «Спекулянт, чи на торгівлі, чи на промислі, чи на релігії, чи на політиці, хоче мати завжди при найменшій зусиллю як найбільші зиски; хоче вибитись всіма засобами на верх. Для цього йому потрібна як найбільша свобода. Релігія і церква, яка своїми обов'язуючими всіх наказами моралі обмежує свободу; релігія, яка не дозволяє свobodно ошукувати, брехати, визискувати, грабити; релігія, яка наказує слухати авторитетів і здержувати свої егоїстичні зажерливі інстинкти; релігія, яка проповідує найбільше зусилля в боротьбі зі злом і кличе до жертви та посвяти для цілої громади, не може бути приємна такого типу організаторам державного життя і тому вони всіма силами стараються її вплив обмежити, державне громадське життя з під її контролюючого і обмежуючого впливу увільнити і зробити з неї, до нічого таких державних політиків не обов'язуюче, приватне підприємство» [7]. Ці характеристики В. Липинського у великій мірі змальовують ціннісну систему координат, які сформувавши значну частину політичних еліт новітньої доби України. Характерні вони і для значної частини правлячих кіл та священнослужителів церковного середовища. Трагізм ситуації у тому, що все це є відображенням світоглядних орієнтацій широких верств громадянського суспільства України, яке бере активну участь у легітимізації правлячого політичного класу. Значна частина цього класу розглядає Україну саме як приватне підприємство для власного збагачення. На думку О. Корнієвського у даному випадку влада – це

прибутковий бізнес, у допуску до якого «сторонніх» людей ніхто не зацікавлений. Інтереси, ціннісні орієнтації та стиль поведінки вітчизняної правлячої еліти об'єктивно перебувають у гострому протиріччі з інтересами та потребами громадянського суспільства. Саме не громадянськість української еліти, яка виявляється передусім у її нездатності поставити інтереси суспільства вище приватних (особистісних) інтересів та амбіцій, є головною перешкодою на шляху становлення громадянського суспільства [6; 116].

Усі ці процеси чітко передбачав В. Липинський. Тому він пропонував третій шлях взаємовідносин держави і церкви, коли політики розуміють великий морально-духовний потенціал церкви та всіляко сприяють його розвитку та поширенню в суспільстві. «Такі політики думають, що в громадському житті не можна обійтись без церкви і без Бога. Вони думають, що добре організувати громадське державне життя одним лиш терором, або одною лише «свободою» неможливо. Такі політики знають, що кожній людині-отже і тим, що правлять і тим, якими правлять: і сильнішим і слабшим-вроджений інстинкт егоїстичний, інстинкт поширювання себе, побільшування своїх прав і своєї влади. Щоб збудувати і зберегти державу треба ці інстинкти егоїстичні обмежити, однаково як у тих, що правлять, так і у тих, ким правлять. Бо необмежений егоїзм правлячих веде до руйнуючого державу зловживання владою і силою. одних лише політичних, світських засобів для обмежування людських егоїзмів не вистачає. Зроблене людьми, людьми може бути легко поповане і знищене. Тільки понад всіма людьми стоячий, для всіх людей однаковий і однаково їх обов'язуючий Божий закон громадської моралі і тільки авторитет влади духовної, яка цей Божий закон береже і за його виконанням стежить, в стані обмежити людські егоїзми, однаково як сильніших так і слабших. Тільки релігія і церква в стані своєю владою духовною, владою «не од мира цього», примусити сильніших та здатніших вживати свою більшу силу та здатність не тільки для себе а й для добра слабших. І тільки вона, обмеживши владу сильніших обов'язуючими всіх законами громадської моралі, в стані привчити слабших авторитет влади визнавати» [7]. Так видатний волинський мислитель визначав роль культурно-моральних цінностей та церкви в історії України і, що особливо важливо, в сучасних суперечливих процесах українського державотворення. На думку А. Колодія, встановлення непрозорих правил гри, порушення владною верхівкою конституції і законів, за що фактично ніхто не несе відповідальності, постійна зміна виборчих процедур – все це є наслідком діяльності та «менталітету» (або ж «культури») правлячої еліти [6; 116]. Цікаве спостереження С. Опрятного, який вважає, що ми свою демократію ще не створили, а зразки чужої не завжди сприймаються нашим менталітетом [10; 93].

Висновки. Науково-теоретична спадщина В. Липинського має великий науково-теоретичний і практичний потенціал. На часі – усвідомити слушність багатьох його висновків. Сучасна українська дійсність підтверджує його попередження щодо можливості використання зовнішніх демократичних процедур для гальмування культурного потенціалу суспільства. Його погляди на суспільну діяльність церкви та значення її духовного потенціалу для формування ціннісних стандартів суспільства чекають свого усвідомлення та втілення. В цих процесах вирішальну роль буде відігравати політична еліта, яка повинна поєднувати в собі характеристики еліти культурної. Інакше – спалахи народної активності, які будуть викликані перш за все культурною неприпомністю правлячого класу. Склалася парадоксальна ситуація, коли на фактично усунуту від прийняття найважливіших управлінських рішень організовану громадськість об'єктивно покладається значна частина відповідальності за їхню реалізацію. Нинішня влада в Україні є закритим елітним клубом, який, на відміну від розвинених демократій, не володіє досить ефективними каналами комунікації з громадськістю. Пам'ятаючи думки В.Липинського, варто підкреслити головне – українська еліта повинна відіграти визначальну роль у розбудові щільного простору культурних цінностей, змістів і смислів.

Список використаної літератури

1. Богомаз К. Ю., Сорокіна Н. Г. Регіональні еліти в процесі державотворення та формуванні соціокультурних орієнтирів суспільства. *Еліти і цивілізаційні процеси формування націй*. Київ, 2006. Т. 2. С. 31–39.
2. Вовканич С. Плюралізм еліт і універсалізм елітарності. *Схід*. 1996. № 4. С. 30–34.
3. Головатий М. Політична еліта сучасної України : регіональний і національний контекст. *Політичний менеджмент*, 2006. № 3. С. 42–48.
4. Донченко О., Романенко Ю. Архетипи соціального життя і політика. Київ, 2001.
5. Пашкова О. Ціннісний вимір діяльності політичної еліти в умовах трансформаційного суспільства. *Studia politologica Ucraino-Polona*. 2012. Вип. 2. С. 24–28.
6. Корнієвський О. А. Громадянське суспільство та правляча еліта: проблеми взаємовідносин у сучасній Україні. *Стратегічні пріоритети. НІСД*. Київ, 2014. № 3 (32). С. 115–120.
7. Липинський В. Листи до братів-хліборобів. Про ідею і організацію українського монархізму. Київ-Філадельфія, 1995. 470 с.
8. Липинський В. К. Релігія і церква в історії України. Режим доступу : uk.wikisource.org/wiki/Релігія_і_церква_в_історії_України.

9. Матіос М. В. Вирвані сторінки з автобіографії. Львів. «Піраміда», 2011. 368 с.
10. Опрятний С. М. Культура влади представників еліти, зокрема тих, хто претендує на право вважати себе історичною особистістю. *Держава і регіони*. Київ. 2011. № 1. С. 92–96.

References

1. Bohomaz K. Yu., Sorokina N. H. Rehionalni elity v protsesi derzhavotvorennia ta formuvanni sotsiokulturnykh oriientyriv suspilstva. Elity i tsyvilizatsiini protsesy formuvannia natsii. Kyiv. 2006. T. 2. S. 31–39.
2. Vovkanych S. Pliuralizm elit I universalizm elitarnosti. *Skhid*. 1996. № 4. S. 30–34.
3. Holovatyi M. Politychna elita suchasnoi Ukrainy :rehionalnyi I natsionalnyi kontekst. Politychnyi menedzhment, 2006. № 3. S. 42–48.
4. Donchenko O., Romanenko Yu. Arkhetypy sotsialnoho zhyttia I polityka. Kyiv, 2001.
5. Pashkova O. Tsinnisnyi vymir diialnosti politychnoi elity v umovakh transformatsiinoho suspilstva. *Studia politologica Ucraino-Polona*. 2012. Vyp. 2. S. 24–28.
6. Korniiievskiy O. A. Hromadianske suspilstvo ta pravliacha elita: problemy vzaiemovidnosyn u suchasni Ukraini. *Stratehichni priorytety. NISD*. Kyiv, 2014. № 3 (32). S. 115–120.
7. Lypynskiy V. Lysty do brativ-khliborobiv. Pro ideiu I orhanizatsiiu ukrainskoho monarkhizmu. Kyiv-Filadelfiia, 1995. 470 s.
8. Lypynskiy V. K. Relihiia I tserkva v istorii Ukrainy. Rezhym dostupu : uk.wikisource. org/wiki/Relihiia_i_tserkva_v_istorii_Ukrainy.
9. Matios M. V. Vyrvani storinky z avtobiohrafii. Lviv. «Piramida», 2011. 368 s.
10. Opriatnyi S. M. Kultura vlady predstavnykiv elity, zokrema tykh, khto pretenduiie na pravo vvazhaty sebe istorychnoiu osobystistiu. *Derzhava I rehiony*. Kyiv. 2011. № 1. S. 92–96.

КУЛЬТУРНО-МОРАЛЬНЫЕ ЦЕННОСТИ ЭЛИТЫ В ИНТЕРПРЕТАЦИИ В.К. ЛИПИНСКОГО

Шостак Виктор Михайлович – кандидат исторических наук, доцент кафедры культурологии, Восточноевропейский национальный университет им. Леси Украинки, г. Луцк, Украина

Проанализированы отдельные аспекты формирования национальной элиты и значение этой социальной группы для развития общества. Рассмотрены взгляды В. Липинского на недостатки избирательной системы и ее влияние на культурные ценности общества. Рассматривается виденье мыслителем сущности понятия аристократии, а также значения религии и церкви в духовном развитии общества. Выявлены три главные модели государственно-церковных отношений, которые отображают морально-культурные представления политической элиты. Подчеркивается актуальность взглядов В. Липинского в современных условиях развития украинского государства.

Ключевые слова: культурные ценности, элита, религия, церковь, личность, моральные представления, украинское государство.

CULTURAL AND MORAL VALUES OF THE ELITE IN THE INTERPRETATION OF V.LYPYNSKY

Shostak Viktor – Associate Professor of Cultural Studies Department, Lesia Ukrainka Eastern European National University, Lutsk, Ukraine

Some aspects of the national elite formation and the importance of this social group for the society development are analyzed. The views of V. Lipinsky on the shortcomings of the electoral system and its impact on the cultural values of society are examined. The thinker's vision of the essence of the aristocracy concept as well as the significance of religion and the church in the spiritual development of society are also described. Three main models of state-church relations that reflect the moral and cultural representations of the political elite are described. The relevance of V. Lipinsky views in modern conditions of development of the Ukrainian state is emphasized.

Key words: cultural values, elite, religion, church, personality, moral views, Ukrainian state.

UDC 930.85(477.82)+94(477) «20» (092)

CULTURAL AND MORAL VALUES OF THE ELITE IN THE INTERPRETATION OF V.L YPYNSKY

Shostak Viktor – Associate Professor of Cultural Studies Department, Lesia Ukrainka Eastern European National University, Lutsk, Ukraine.

The aim of the paper is to describe the main worldview and value approaches of V. Lypynsky in his definition of the functions of the state and its elite, to compare past and present processes in the Ukrainian society through the prism of his concept.

Research methodology. The methodological basis of the study is a comparative-historical, systematic, method of reconstruction of cultural fields. The model of three-dimensional vision of integrity could be applied by diachronic, synchronous and historical-genetic methods.

Results. V. Lypynsky's theoretical legacy is waiting for its further systematic study and practical implementation in modern processes of Ukrainian state formation. Modern Ukrainian reality confirms his warning about the possibility of using

external democratic procedures to hamper the cultural development of the society. His views on the social activities of the church as to the formation of value standards of the citizen are waiting for their understanding and practical implementation. The decisive role will be played by the political elite, which must also be the cultural elite.

Novelty. The article makes an attempt to analyze the conclusions of V. Lypynsky as to the relationship of the elite with civil society in the context of the Ukrainian cultural world evolution in space and time.

The practical significance. The results of the research can be used in further scientific and theoretical research and in many areas of cultural space practical development and effective management system.

Key words: cultural values, elite, religion, church, personality, moral ideas, Ukrainian state formation.

Надійшла до редакції 23.06.2020 р.

УДК 78.011.4:005 15

TRACES OF WORKS OF STANISLAW MONIUSZKO IN CONTEMPORARY CULTURAL PROJECTS IN UKRAINE

Obukh Liudmyla – Candidate of Art Studies, doctoral student, Educational and Scientific Institute of Arts of the State Higher Educational Establishment «Vasyl Stefanyk Precarpathian National University»
<https://orcid.org/0000-0003-3556-7587>
DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.v35i0.362>
obukhmila@gmail.com

The article attempts to investigate the use of Stanislaw Moniuszko's multifaceted creative. Composer heritage can be clearly considered today in the light of strategic management in culture. a number of strategic projects on the occasion of official celebrations in Ukraine of such anniversaries as the 100 th anniversary of Poland's independence or the 200 th anniversary of the birth of Polish music classic Stanislaw Moniuszko, organized with the assistance of Polish embassies and consulates and Polish organizations in Ukraine. This uniqueness of projects is the basis for the cultural policy between the Republic of Poland (RP) and Ukraine and the strategies of its development.

Key words: composer Stanislaw Moniuszko, classical music, cultural projects, forms of representation.

Relevance of the research topic. In the modern world any cultural initiative whether at the state or organization level within the cultural and strategic process begins with the project. Cultural project management is a purpose-oriented process of systematic management to create, preserve and to disseminate cultural content that produces the expected results. Although the project in contrast to a process of its organization has a limited set of actions, limited resources and is a temporary system, each project is unique and unique in form and content. It is the uniqueness of the projects which becomes the basis for the cultural policy and the strategies for its development.

One of such socio-cultural projects that fosters mutual understanding and promotion is the exchange of cultural heritage between the Republic of Poland (RP) and Ukraine which has become particularly active in recent years. These are series of strategic projects to mark official anniversaries in Ukraine, such as the 100th anniversary of Poland's independence restoration or the 200 th birth anniversary of Stanislaw Moniuszko, organized with the assistance of the Polish Embassy and Polish organizations in Ukraine. Other forms of representation of the creative heritage of prominent figures in Polish culture (concerts, festivals, scientific and journalistic intelligence, media coverage and communications, internet sites, etc.) should also be included to such projects.

Analysis of recent research and material. The material of the article was selected from various sites of state and cultural institutions [1; 2; 6–12], You Tube channel [16], blogs [17], in the press [18] and from your own private materials [13; 19]. The search method was applied in the selection of scientific literature too. This text is related to the works of Ukrainian scientists as P. Guy-Nizhnik [3], L. Kiyanovska [5], L. Romanyuk, M. Cherepanin [14; 15].

Purpose of the study: to determine the forms of representation of Stanislaw Monyushko's multifaceted creative heritage in the light of strategic management in culture of Ukraine.

Research results. Involving the famous composer Stanislaw Moniuszko's musical creativity in various cultural projects in Ukraine is not accidental. In fact, he is the one who has made significant contribution into the world of classical music as a creator of Polish national opera, author of numerous works in almost all genres of academic music. His creative heritage includes more than 300 works, including twelve operas (one unfinished), three ballets, eight operettas, five liturgies, about 80 romances and 400 songs. One of the most famous operas «Halka» to a libretto written by Wlodzimierz Wolski for his poem «Halshka» was also staged at the Kiev Opera House [3; 11] in the 1918 and became very popular. Nowadays, the creative works of a prominent composer continue to sound from the Ukrainian scene and to involve diverse listeners into the cultural dialogue.